

ASKER VE DEVLET

Sivil - Asker İlişkilerinin Kuram ve Siyasası

SAMUEL P. HUNTINGTON

Çeviren:

K. Uğur Kızılaslan

Bilge
Kültür • Sanat

YAYIN NO: 1158

ASKER VE DEVLET
Samuel P. Huntington

Özgün Adı: *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations*
(Belknap Press of Harvard University Press; 1998)

@ Samuel P. Huntington, 1985
Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
© Bilge Kültür Sanat Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Sertifika No: 50417

1 ve 2. Basımlar: Salyangoz Yayınları, 2004 ve 2006
Bilge Kültür Sanat'ta 1. Basım: Şubat 2024

ISBN: 978-625-8274-58-5

Kapak: *Kenan Özcan*
Baskı-Cilt: *Çevik Matbaacılık*
Davutpaşa Cad. Besler İş Merkezi No: 20/18-19 Topkapı / İstanbul
Tel: (0212) 501 30 19
Kapak Baskı: *Şekil Ofset*

BİLGE KÜLTÜR SANAT
Nuruosmaniye Cad. Kardeşler Han No: 1 Kat: 1 34110 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: (0212) 520 72 53 (Pbx)
bilge@bilgeyayincilik.com www.bilgeyayincilik.com

TÜRKÇE II. BASIMA ÖNSÖZ

Samuel P. Huntington, neredeyse 50 yıl önce kaleme aldığı *ASKER VE DEVLET* ile ilgili bir anekdotunu şöyle anlatır: “Düşünün, kitabım yeni yayınlanmış. Harvardlı genç bir akademisyen olarak bu çalışmaya verilecek tepkiler hakkında çok heyecanlıyım. İlk tepkiler sol eğilimli *The Nation* dergisi editörü Matthew Josephson’dan geldi. Josephson beni acımasızca eleştiriyor, sözlerimin Mussolini’yi andırdığını söylüyordu. Ona göre, ‘militarist’ diye nitelendirdiği görüşlerimi ortaya koyarken, basit, cesur ve açık ifadeler kullanan Mussolini’nin cazibesinden dahi uzak kalmışım.”

Gerçekten de Huntington’un, *ASKER VE DEVLET*’te, Amerikan toplumundaki yaygın liberalizm yanlısı anlayışları ulusal güvenliğe yönelik bir tehdit olarak ortaya koyması; liberalizmin ülke içi reform hareketlerine bir ivme kazandırırken, dış politika ve savunmayı sekteye uğrattığını iddia etmesi, kitabın yayınlandığı ilk dönemlerde geniş yankı bulmuştu. Huntington, *ASKER VE DEVLET*’te dile getirdiği görüşlerden dolayı, başta liberalizmin kalesi olarak bilinen Harvard Üniversitesi olmak üzere başat liberal çevrelerden dışlandı. Harvard’da kadro verilmemesi üzerine Columbia Üniversitesi’ne geçen Huntington, burada 1962 yılına kadar ders verdi. Ancak zaman içinde başta *ASKER VE DEVLET* olmak üzere tüm akademik çalışmalarının siyaset bilimi alanındaki etkisi görüldü ve davet üzerine Harvard’a döndü. *ASKER VE DEVLET* ise, zaman ve mekânı aşkın olarak, tüm ülkeler ve

dönemlerdeki sivil-asker ilişkilerine ışık tutucu tespit ve değerlendirmeleri nedeniyle daima akademik bir başarı olarak nitelendirildi.

ASKER VE DEVLET bilhassa iki nedenden ötürü farklı bir çalışmadır. Birincisi, bu çalışma, sözkonusu alanda Batı dillerinde yayınlandığı bilinen kapsamlı ilk kitaptır Elbette ki 20. yüzyılın ortalarında başta sosyolog Morris Janowitz ve bu çalışmada da adı geçen Harold Lasswell olmak üzere birçok sosyal bilimci, asker-toplum ilişkisi üzerinde odaklanan çalışmalar üretmişlerdir. Ancak, kitabın sonunda, “Notlar” bölümünde yeralan İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerindeki yayınlara yönelik literatür taramasından da anlaşılabilirliği gibi, *ASKER VE DEVLET* öncesinde, sivil-asker ilişkilerinin tüm veçhelerini kapsamlı bir kuram çerçevesinde inceleyen çok yönlü bir araştırmaya rastlanmamıştır. İkincisi, bu çalışma, sivil-asker ilişkilerinin incelenmesi açısından bir yöntem de geliştirmiştir. Herhangi bir ülkedeki sivil-asker ilişkileri, o ülkenin kendine özgü şartları da hesaba katılmak şartıyla, *ASKER VE DEVLET*’teki yöntem kalıbına uygun olarak incelenebilir.

Sivil-asker ilişkileri probleminin, işbölümü ve ihtisaslaşmaya dayalı modern devlet ve toplumların bir problemi olduğuna inanan Huntington, “hizmetinde olduğu ülkenin askeri güvenliğini sağlamak” alanında profesyonelleşen subay kadrosunun, siyasi erkle ilişkisini incelediği bu çalışmasını üç kısımda düzenlemiştir. Birinci Kısımda, modern anlamda askerlik mesleğinin Avrupa’da 19. yüzyıl boyunca ortaya çıkış sürecini anlatan yazar, askerliğin bu süreç sonunda kendi kurum ve mantığını geliştirdiğini gösterir. Huntington, modern askerliğin kurumsal ve zihinsel gelişmesini anlatırken, kuramının kavramsal çerçevesini de hazırlamış, bu kavramlar dahilinde askerlerle siyasi erkin belirli ideolojiler çerçevesinde hangi “ideal modeller”de ilişki kurabileceğini, askerlik mesleği ve kurumunun, siyasi erk tarafından nasıl denetim altına alınabileceğini de belirlemiştir. Yazar, çalışmasının Birinci Kısımını, Batı Avrupa devletlerinin genelinde yaşanan bu süreci farklı şart ve şekillerde tecrübe eden, bu nedenle de kuramına istisna oluşturan iki aykırı örneği, Almanya ve Japonya örneklerini, inceleyerek bitirir.

Huntington’un İkinci Kısım’daki amacı, Birinci Kısım’da anlattığı

süreç ve gelişmeyi, 1789-1940 yılları arasında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) üzerinden, ABD'nin özgün şartlarının (liberalizmin hakimiyeti ve Anayasa) yarattığı farklılıkları da hesaba katarak, takip etmektedir. Yazar, bu çerçevede, ABD'deki hakim ideoloji olan sermaye liberalizminin (*business liberalism*), iktidarın belli bir merkezde toplanması korkusuyla, yetkileri yasama ve yürütmeye sürekli bölüp dağıtan kuvvetler ve işlevler ayrılığı prensibine dayalı Anayasa ile birleşerek, ülkede profesyonel askerlik ve nesnel sivil denetimin yerleşmesini geciktirdiği yargısına varır. ABD'de liberal ideolojinin hakimiyeti, toplumun askerleri dışlamasına, askerlik kurumunu çağdışı, özgürlük ve barışı engelleyici bir organ olarak görmesine, muhafazakâr bir zihniyete sahip askerlerin de kendi kabuklarına çekilip hizmet verdikleri toplumdan yabancılaşmasına yolaçmıştır. Bu nedenle, toplumun, askerlik mesleğinin kurumlaşmasına katkısı bir hayli çetin bir süreçten geçmiş ve profesyonellik, ABD subay kadrolarına gecikmeli bir şekilde yerleşmiştir. Huntington, Anayasa'daki kuvvetler ayrılığı ve işlevler ayrılığı prensiplerinin de, silahlı kuvvetlerin denetlenmesinde karmaşa yarattığı, böylelikle, Avrupa'da bir hayli başarıyla uygulanan nesnel sivil denetimi anlayışının bu dönemde ABD'de bir türlü oturmadığı yargısına varmıştır.

Kitabın Üçüncü Kısmı ise 1945 yılına kadar iki dünya savaşından galip çıkan ABD silahlı kuvvetlerinin prestijinin arttığı ve toplumla yakınlaştığı, artık dünya liderliği kesinleşen ABD'nin, kamu idaresi anlayışında bu liderliğin korunması amacıyla askerliğe sıcak bakan muhafazakâr eğilimlerin nispeten güçlendiği, savunma öncelikleri ve harcamalarının giderek arttığı 1940 sonrası dönemi incelemektedir. Bu dönemde, savaşın muzaffer komutanları olan üst rütbeli subay kadrosu, zaten nispeten az gelişmiş durumdaki profesyonelliklerinden ödün vererek, askeri alanların dışına çıkmış, giderek siyaset ve diplomasi alanlarında boy göstermeye başlamıştır. Silahlı kuvvetler, siyasi çekişme ve hiziplerin içinde yer aldıkça da, yasama ve yürütme organları arasında, Anayasa'daki karmaşık ve müphem kuvvetler ayrılığı ilkesinden doğan yetki ve denetim mücadelesinin bir parçası olmuştur. Huntington'a göre, bu durum, ABD siyasi ve askeri geleneğinde nesnel sivil denetim mekanizmasının yeşermesini zorlaştırmaktadır. Yazar açısından bu sorunun çözümü, öncelikle, askerlerin işlevlerini kendi

“profesyonel” alanlarıyla sınırlamasına, topluma hakim ideolojideki muhafazakâr unsurların artmasına ve en nihayet Anayasa’da yetki ve işlev dağıtımının gayet açık biçimde düzenlenmesine bağlıdır.

20. yüzyılın en önemli siyaset bilimcilerinden biri olan Huntington’un bu kitapta da sergilediği muhafazakâr eğilimleri, çalışmalarının neredeyse tümünde kendini göstermiş ve hatta çalışmalarını şekillendirmiştir. 1996’da kaleme aldığı hayli tartışmalı *The Clash of Civilizations* (Medeniyetler Çatışması) adlı çalışması ve bilhassa da 2004 yılında yayınlanan *Who are We?* (Biz Kimiz?) adlı kitabında, sırasıyla dış politika ve de ABD’nin toplumsal dinamikleri, iç siyaseti ve uluslararası rolü ile ilgili olarak dile getirdiği görüşlerden, yazarın, *ASKER VE DEVLET*’teki hakim muhafazakâr anlayışı tutarlı biçimde halen sürdürdüğü anlaşılmaktadır. *Medeniyetler Çatışması*’nda, Fouad Ajami’nin ifadesiyle, dünya üzerindeki farklı medeniyetleri birbirlerinin parçası ve ürünü değil de, bir trenin birbirinden bağımsız vagonları gibi değerlendirip, tespit ve tezlerini bu varsayım üzerine kuran Huntington, farklı kimliklerin, birbirilerini tamamlayıcı bir rol oynamaktan ziyade, Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerdeki anlaşmazlık ve çatışmaların temelini oluşturacağı gibi oldukça katı bir muhafazakâr kuram ortaya atmıştır.

Yazar, *Biz Kimiz?* adlı çalışmasında da, uluslar arasındaki toplumsal, siyasi ve kültürel farklılıkların muhafaza edilmesi ve ön plana çıkarılması gerektiğini belirtmiştir. Huntington’a göre, ABD’de demokrasi ve piyasa ekonomisi gibi Amerikan ideallerini tüm dünyaya taşımayı amaçlayan evrenselci liberal hareketlerin güçlenmesi, aslen anti-Amerikan ideoloji ve inançlar taşıyan grupların dünyanın çeşitli yerlerinde iktidarı ele geçirmesine yolaçmakta ve Amerikan güvenliğini tehdit etmektedir. Amerikan toplumunun, Anglo-Protestan kültürüne bağlılık ve dindarlık gibi ayrıştırıcı farklılıklarını milliyetçi bir yaklaşımla vurgulaması gerektiğine inanan Huntington, ABD’nin diğer uluslara yaklaşımında da, uluslar arasında bu alanlardaki farklılıkları bir ölçüt olarak hesaba katması gerektiğini öne sürmüştür. Bir başka ifadeyle, inanç ve kültürdeki ayrıştırıcı özellikleri, bir ulusu tanımlayan belirleyici faktörler olarak değerlendirmiş, bu anlamda, liberal değerler etrafında oluşturulacak küresel bir ortak anlayışa dayalı barış

idealini reddetmiştir. Bir toplumun kültür ve değerleri, diğer toplumların kültür ve değerlerine kozmopolit bir anlayışla nüfuz etmeye çalışmamalı, kendi tecrit edilmiş alanına ise milliyetçi bir anlayış doğrultusunda bütünüyle işlemiş olmalıdır. Huntington, böylelikle, “tüm kültürleri içinde eriten bir kazan” olmakla övünen ABD’nin, 11 Eylül sonrasında, kendi değerlerine dönmesi ve bu değerleri yayma idealinden vazgeçmesi gerektiğini belirtmekle, farklılıkları bir arada yaşatma idealinden, farklılıkların gettolaşması, kendi tecrit alanlarında ayrı ayrı varolması anlayışına, yani aşırıya kaçmış katı bir muhafazakârlığa geçişi savunmaktadır.

Bu bakımdan, *ASKER VE DEVLET*’i okurken yazarın muhafazakâr eğilimlerinden kaynaklanabilecek peşin hüküm ve yanlı değerlendirmeleri göz önünde bulundurmak gerekir. Ancak bu yargı, kitabın sivil-asker ilişkileri alanında öncü bir çalışma olması ve siyaset bilimine, yazarın, *Political Order in Changing Societies* (Değişen Toplumlarda Siyasi Düzen) ve *The Third Wave* (Üçüncü Dalga) adlı diğer çalışmaları kadar katkıda bulunması gibi olumlu niteliklerine zarar vermemektedir. Huntington’un, *ASKER VE DEVLET*’te geliştirilen kurama bağlı olarak ortaya attığı öngörülerdeki isabetliliği, kuramın ve dolayısıyla da çalışmanın başarısını yansıtmaktadır. Zira Macar matematikçi Imre Lakatos’un da belirttiği gibi, bir kuramın gücü, o kuramın eski kuramlardaki olguları açıklama ve bu olgulara açıklanabilir yeni olgular ekleyebilme özelliklerini barındırması kadar, kuramın öngörülerindeki isabetliliğe de bağlıdır. Nitekim 1980’lerin başında, Carter Yönetimi’nin başarısızlığı sonrası, yükselişteki muhafazakâr akımların da desteğiyle iktidarı devralan Ronald Reagan liderliğindeki ABD, en büyük askeri tehdit unsuru Sovyet blokunu mağlup etmiş ve askeri güvenliğe erişme gayesine önemli ölçüde yaklaşmıştır. Bir başka ifadeyle, toplumda ve kamu idaresinde muhafazakâr anlayışın güçlenmesi, Huntington’un öngördüğü gibi, askeri güvenliği arttırmıştır.

Ancak muhafazakârlık ve askeri güvenlik arasında bu tür bir pozitif ilişkisellik gören Huntington’un tezi, güvenliği tehdit edici yeni bir uluslararası şiddet türü olarak, farklı bir terörizm dalgasının ortaya çıkması sonucu, bir kez daha test edilmeye muhtaçtır. Zira, savaş ve uluslararası ilişkilerin aktörlerine bir yenisi eklenmiştir. Ve başkaları-

nın sorunlarını gözardı edip, olayları kendi inanç, değer ve çıkarları açısından değerlendiren mutlak kazanımlara dayalı muhafazakâr-realist anlayış, en azından şimdilik, toplumlar ve gruplar arasındaki düşmanlıkları körüklemekte, yeni şiddet türlerini yeşertip beslemekte ve tüm dünyada güvenliği tehdit etmektedir.

Kazım Uğur Kızılaslan

Önsöz

Bu kitap, sivil-asker ilişkilerinin bir kuramını sunmaktadır. Okuyucu, kitapta öncelikle Amerika Birleşik Devletleri, ayrıca Avrupa ve Asya ile ilgili birçok tarih materyali bulacaktır. Ancak kitap ne genelde sivil-asker ilişkilerinin, ne de özelde sivil-asker ilişkilerinin belirli bir veçhesinin tarihsel tanımı üzerine bir denemedir. Bu kitap, daha ziyade, sivil-asker ilişkileriyle ilgili bir bakış açısı ve düşünce biçimi, kısacası kuramsal çerçeve geliştirilmesi yönünde bir çabadır. Kavrayış, kuramı; kuram, soyutlamayı; soyutlama ise gerçekliğin basitleştirilmesi ve düzenlenmesini gerektirir. Hiçbir kuram tüm olguları açıklayamaz ve bu kitabın okuyucusu da kimi durumlarda, kitabın kavram ve ayrıştırmalarının oldukça sivri hatlarla belirlenip kesinleştirildiğini ve böylelikle gerçeklikten bir hayli uzaklaştırıldıklarını düşünebilir. Açıkçası gerçek dünya, karışımların, akıldışlıkların ve uyumsuzlukların dünyasıdır: gerçek şahıslar, kurumlar ve inanışlar kesin hatlarla belirlenmiş mantıklı kategorilere sığdıramazlar. Ancak eğer bir insanın yaşadığı gerçek dünya hakkında fayda sağlayacak şekilde düşünce geliştirmesi ve bundan daha geniş bir uygulama ve kullanım için dersler çıkarması gerekiyorsa, kesin hatlarla belirlenmiş mantıklı kategorilere gereksinimi vardır. O, insan aklının yasalarına pek uygun biçimde işleme-yen fenomenler hakkında genellemeler yapmaya mecburdur. Kuramlarla ilgili ölçütlerden biri, herhangi bir kuramın ilgili olduğu tüm olguları kapsama ve açıklama seviyesidir. Diğer ve daha önemli bir ölçüt

ise sözkonusu kuramın ilgili olduğu tüm olguları kapsama ve açıklama seviyesinin diğer tüm kuramlardan daha iyi olmasıdır. Sivil-asker ilişkilerine yönelik çalışmalar kuramlaşma çabalarının bir hayli az oluştundan muzdariptir. Amerika Birleşik Devletleri'nde bir şekilde yaygın kabul gören tek sivil-asker ilişkileri kuramı, Amerikan liberalizminin temelindeki önkabullerin türevi olan karmaşık ve sistemsiz varsayımlar ve inançlar bütünüdür. Bu fikirler yumağı birçok önemli olguyu kapsamına dahil etmemesi açısından yetersiz, kökenlerinin, çağdaş dünyada geçerlilikleri şüpheli bir değerler hiyerarşisine dayanması açısından ise atıldır. Bu çalışma daha kullanışlı ve uygun bir çerçeve teklif etme ve de sivil-asker ilişkileri çalışmalarının gerektirdiği ana kuramsal konuları belirleyip tanımlama yönünde bir çabadır. Eğer sivil-asker ilişkileri ve ulusal güvenlik konularında daha fazla düşünmeye yönelik bir ilgi uyandırırsa, en önemli amacına ulaşmış olacaktır.

Bu kitabın temelinde iki yöntemsel varsayım bulunmaktadır. İlk olarak, herhangi bir toplumdaki sivil-asker ilişkilerinin birbirlerine bağlı unsurlardan oluşan bir sistem olarak incelenmesi gerektiği varsayılmıştır. Böylesi bir sistemin bileşiminde bulunan ana parçalar, askeri kurumların, yönetimdeki resmi, yapısal konumları, askeri grupların siyasette ve toplumdaki genel rol ve etkileri ve de askeri ve askeri olmayan grupların ideolojilerinin tabiatıdır. Bir bütün sistemin parçaları olarak bu unsurlardan hiçbiri, diğer unsurlarda da fazladan bir değişiklik üretmeksizin değişemez. Örneğin, Japon ve Alman subay kadrolarının farklı ideolojileri, bu kadroların kendi toplumlarında uyguladıkları yetki ve yarattıkları etkilerdeki farklılıkla ve de sözkonusu toplumların farklı ideolojik görünüşleriyle doğrudan ilişkili olmuştur. Bu duruma benzer biçimde, 1935'ten 1945'e dek Amerikan subay kadrosunun gücündeki değişimlerin, bu subay kadrosunun düşünce yapısı üzerinde çok büyük etkisi olmuştur. O halde herhangi bir sivil-asker ilişkileri sistemi, bir tarafta silahlı kuvvetlerin yetki, etki ve ideolojisi ile öteki tarafta silahlı kuvvetler dışındaki grupların yetki, etki ve ideolojileri arasında karmaşık bir dengeyi gerektirir. Denge sınırsız çeşitlikteki biçimlerde sağlanabilir. Ancak bu kitabın ikinci varsayımı, soyut biçimde, askeri kurumların doğası ve amaçları ile ilgili bazı önkabullerden hareketle, bu denge türünün, askeri güvenliği azami seviyeye çıkaran "objektif sivil denetimi" olarak tanımlanmasının mümkün

olduğudur. Bu standardı kullanarak, herhangi bir toplumdaki sivil-asker ilişkileri sisteminin, o toplumun askeri güvenliğini ne derecede arttırdığını veya zedelediğini incelemek mümkündür. Ayrıca, şayet sistemin “objektif sivil denetimi” dengesine yakınlaştırılması isteniyorsa, bunun için sistemin bileşimini oluşturan parçalarda gerekli değişikliklerin önerilmesi de bu kullanımla mümkündür.

Bu kitabın bazı bölümleri evvelce “*Civilian Control and the Constitution*” (Sivil Denetimi ve Anayasa) olarak [American Political Science Review, L (Eylül 1956), 676-699] ve “*Civilian Control of the Military: A Theoretical Statement*” (Silahlı Kuvvetlerde Sivil Denetimi: Kuramsal Bir Görüş) olarak [içinde Heinz Eulau, Samuel J. Eldersveld ve Morris Janowitz (ed.), Political Behavior: A Reader in Theory and Research (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1956), s. 380-385] yayınlanmıştır.

Bu kitabın yayınlanmasını mümkün kılan, Sosyal Bilimler Araştırma Konseyi'nin (*Social Science Research Council*) sağladığı Öğretim Görevlisi Araştırma Bursu (*Faculty Research Fellowship*) olmuştur. Bu yardım için Konsey'e, verdiği sürekli cesaret ve gösterdiği alâka nedeniyle Konsey Başkanı Pendleton Herring'e ve de bana ve bu bursa sağladığı himaye nedeniyle Profesör V.O.Key'e derinden müteşekkirim. Takip eden sayfalar üzerindeki etkilerini kabul etmeseler de, benim genel anlamda siyaset üzerindeki düşüncelerim şu kıdemli meslektaşlarımla bilgeliği ve kavrayışlarına çok şey borçludur: Prof. Arthur N. Holcombe, Prof. William Yandell Elliott ve Prof. Louis Hartz. Kitabın müsveddesi, her biri sırasıyla dahil oldukları sosyoloji, kamu yönetimi, tarih ve askerlik bilimi alanlarının üstün isimleri olan ve çeşitli konularda faydalı eleştiri ve önerileriyle katkıda bulunan Michigan Üniversitesi'nden Prof. Morris Janowitz, Columbia Üniversitesi'nden Dr. Paul Y. Hammond, Harvard Üniversitesi'nden Prof. Ernest R. May ve ABD silahlı kuvvetlerinden Albay Trevor N. Dupuy tarafından bütünüyle okunmuştur. Ayrıca Alexander J. Cella da müsveddeyi erken bir safhasında okumuştur. Kitabın şimdi elimizde kalan haline, arkadaşlığın gerektirdiğinin ötesine geçen emeğiyle, fazladan laf kalabalığını acımasızca ortadan kaldırarak ve yazım stilini geliştirecek katkıda bulunmuştur.

Müsveddenin bazı bölümleri üzerindeki yorumları nedeniyle Paul H. Nitze ve Henry Rosovsky'e, araştırmanın bazı veçhelerindeki yardımları nedeniyle Lewis Hertzman'a ve de sabırlı ve faydalı düzeltmeleri nedeniyle de Harvard Yayınevi'nden Ann Louis Coffin'e müteşekkirim. Denemeyi dikkatli biçimde okuyan anneme ve bu zorlu görevde yardımcı olan Nancy A. Arkelyan, Carolyn N. Carpenter ve Martha Ann Kellera'n'a özel bir teşekkür borçluyum. Son olarak, Kirkland House'daki yoldaşlarım Howard L. Herdman, Warren B. Harshman, Stephen I. Hochauser, Howard H. Muson, Roger C. Ravel ve Stanley E. Tobin'e, referans ve atıfların kontrolündeki sadakatli emeklerinden dolayı derin müteşekkirliğimi ifade etmek isterim. Tüm bu arkadaşlar, eleştirmenler ve yardımcıları bu yaratıcı süreci kolaylaştırmıştır, fakat nihayetinde bu kitap ve kitabın sorumluluğu bana aittir.

Cambridge, Massachusetts
Kasım 1956

S.P.H.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: *Ulusal Güvenlik ve Sivil-Asker İlişkileri*

I. KISIM

ASKERİ KURUMLAR VE DEVLET: KURAMSAL VE TARİHİ PERSPEKTİFLER

1. *Bir Meslek Olarak Subaylık* 9
PROFESYONELLİK VE SİLAHLI KUVVETLER
MESLEK KAVRAMI
ASKERLİK MESLEĞİ
2. *Batı Toplumunda Askerlik Mesleğinin Yükselişi* 21
YENİ BİR TOPLUMSAL ŞAHSİYET
PARALI VE ARİSTOKRAT SUBAYLIK
ONSEKİZİNCİ YÜZYIL ARİSTOKRAT KURUMLARI
PROFESYONELLİK ÖNCESİ İDEALLER: ASKERLİK ZANAATI VE
DOĞAL DEHA
PROFESYONELLİĞİN KÖKENLERİ
PROFESYONEL KURUMLARIN ORTAYA ÇIKIŞI, 1800-1875
AVRUPA PROFESYONELLİĞİ: GENERAL UPTON'UN ÖZETİ, 1875
PROFESYONEL ETİKİN FORMÜLE EDİLMESİ: CLAUSEWITZ'İN
Vom Kriege'SİNDE SAVAŞIN ÖZERKLİĞİ VE TABİYETİ

3. *Asker Zihniyeti: Profesyonel Askeri Etikin Muhafazakâr Realizmi* 64

ASKER ZİHNİYETİNİN ANLAMI
PROFESYONEL ASKERİ ETİK

4. *Güç, Profesyonellik ve İdeoloji: Kuramsal Açıdan Sivil-Asker İlişkileri* 86

SİVİL DENETİM ÇEŞİTLERİ
SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİNİN İKİ DÜZEYİ
NESNEL SİVİL DENETİM DENGESİ
SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ KALIPLARI

5. *Almanya ve Japonya: Uygulamada Sivil-Asker İlişkileri* 104

ALMAN VE JAPON KALIPLARI
ALMANYA: PROFESYONEL MİLTARİZMİN TRAJEDİSİ
JAPONYA: SİYASİ MİLTARİZMİN SÜREKLİLİĞİ

II. KISIM

AMERİKA'DA ASKERİ GÜÇ: TARİHSEL DENEYİM, 1789-1940

6. *İdeolojik Sabit: Liberal Toplum-Profesyonel Askerlik Karşılığı* 153

AMERİKAN SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİNİN TARİHSEL SABİTLERİ
LİBERALİZMİN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDEKİ HAKİMİYETİ
ASKERİ MESELELERE YÖNELİK LİBERAL YAKLAŞIM
LİBERAL SİYASETTE KAHRAMAN ASKER

7. *Yapısal Sabit: Muhafazar Anayasa-Sivil Denetim Karşılığı* 178

ANAYASADA NESNEL SİVİL DENETİM EKSİKLİĞİ
ANAYASA TASLAKÇILARI VE SİVİL DENETİM
ANAYASA'DA MİLİS ÖRGÜTLENMESİNE DAİR MEVZUAT VE
ASKERİ FEDERALİZM: İMPARATORLUK İÇİNDE İMPARATORLUK
KUVVETLER AYRILIĞI: ULUSAL GÜÇLER ÜZERİNDE İKİLİ DENETİM
BAŞKOMUTANLIK MEVZUATI: SİYASİ-ASKERİ HİYERARŞİ
SİVİL DENETİM VE ANAYASAL DEVLET

8. *İç Savaş Öncesi Amerikan Askeri Geleneğinin Kökenleri* 211
AMERİKAN ASKERİ ANLAYIŞININ ÜÇ BAĞLAMI
FEDERALİZMİN BAŞARISIZLIĞI: HAMILTON'UN ZAMANSIZ
PROFESYONELLİK GİRİŞİMİ
TEKNİKÇİLİK
HALKÇILIK
PROFESYONELLİK
9. *Amerika'da Askerlik Mesleğinin Oluşumu* 244
SERMAYE BARIŞÇILIĞININ (PASİFİZM) HAKİMİYETİ: SANAYİCİLİK
(ENDÜSTRİYELİZM)-MİLİTARİZM KARŞITLIĞI
TECRİT YILLARI: KARANLIK VE PARLAK
YARATICI NÜVE: SHERMAN, UPTON, LUCE
PROFESYONELLİĞİN KURUMLARI
AMERİKAN ASKER ZİHNİYETİNİN OLUŞUMU
10. *Neo-Hamiltoncu Uzlaşının Başarısızlığı, 1890-1920* 297
YENİ HAMILTONCULUĞUN YAPISI
MAHAN VE WOOD: ASKERİ UZMANLIĞIN TRAJEDİSİ
ZAMANSIZ BİR TOPLUMLA ÖZDEŞLEŞME ÇABASI, 1918-1925
11. *İki Savaş Arası Sivil-Asker İlişkilerinin Durağanlığı* 318
SERMAYE-REFORM HUSUMETİ VE PROFESYONEL ASKERLİK
REFORM LİBERALİZMİ: MİLİTARİZMİN PRAGMATİK KULLANIMLARI
ASKERİ KURUMLAR
AMERİKAN ASKERİ ETİKİ, 1920-1941

III. KISIM

AMERİKAN SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİNDE KRİZ DÖNEMİ, 1940-1955

12. *İkinci Dünya Savaşı: Gücün Simyası* 347
TOPYEKÛN SAVAŞTA SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ
BÜYÜK STRATEJİDE ASKERİN YETKİSİ VE NÜFUZU
ORDUNUN SAVAŞ DÖNEMİ YÖNETİMİYLE UYUMU

İKTİSADİ SEFERBERLİKTE SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ
UYUM VE SÜRTÜŞMENİN FAYDALARI

13. *Savaş Sonrası On Yılda Sivil-Asker İlişkileri* 382

SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ ALTERNATİFLERİ
SAVAŞ SONRASI SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ PERSPEKTİFLERİ
AMERİKAN TOPLUMUNDA ASKERİN NÜFUZU

14. *Kuvvet Komutanlarının Siyasi Roller* 413

SİYASİ ROLLER: TARAFSIZLIK VE SAVUNMACILIK
TRUMAN YÖNETİMİNDEKİ KUVVET KOMUTANLARI
KORE SAVAŞI: KOMUTANLAR, ERLER VE KAMUOYU
EISENHOWER YÖNETİMİNİN İLK İKİ YILINDA KUVVET KOMUTANLARI
SONUÇ

15. *Kuvvetler Ayrılığı ve Soğuk Savaş Savunması* 442

KUVVETLER AYRILIĞININ ETKİSİ
KUVVETLER AYRILIĞI-İŞLEVLER AYRILIĞI KARŞITLIĞI
KUVVETLER AYRILIĞI-PROFESYONEL ASKERLİK KARŞITLIĞI
KUVVETLER AYRILIĞI-STRATEJİK TEKİLCİLİK (MONİZM) KARŞITLIĞI

16. *Sivil-Asker İlişkilerinin Kurumsal Örgütlenme Yapısı* 472

SAVAŞ SONRASI ONYILDA ÖRGÜTLENME PROBLEMLERİ
MÜŞTEREK KUVVETLER KOMUTANLIĞI: HUKUKİ YAPI VE SİYASİ GERÇEKLIK
MURAKIPLIK: SAVUNMA BAKANLIĞI'NIN ÜSTBENLİĞİ
BAKAN'IN ROLÜ
MAKAMIN GEREKSİNİMLERİ

17. *Yeni Bir Dengeye Doğru* 503

GÜVENLİK GEREKLİLİĞİ
İDEOLOJİK ORTAMDA DEĞİŞİMLER
MUHAFAZAKÂRLIK VE GÜVENLİK
ASKERLİK İDEALİNİN DEĞERİ

ASKER VE DEVLET

GİRİŞ:

Ulusal Güvenlik ve Sivil-Asker İlişkileri

Sivil-asker ilişkileri ulusal güvenlik politikasının bir veçhesidir. Ulusal güvenlik politikasının amacı, bir ulusun toplumsal, iktisadi ve siyasi kurumlarının güvenliğini, diğer bir bağımsız devletten kaynaklanan tehditlere karşı arttırmaktır. Ulusal güvenlik politikası üç biçimde ve iki düzeyde düşünülebilir. Askeri güvenlik politikası, bir ulusun kurumsal ve toprak sınırları dışında faaliyet gösteren herhangi bir silahlı kuvvetlerin, sözkonusu ulusu yoketme veya zayıflatma çabalarını asgari düzeye çekmek veya etkisiz hale getirmek için tasarlanan faaliyetler programıdır. İç güvenlik politikası, yıkıcı tehditle- yani devleti kurumsal ve toprak sınırları içinde faaliyet gösteren güçlerle zayıflatma veya yoketme tehdidiyle- mücadele eder. Durumsal güvenlik politikası ise devletin göreceli gücünü azaltma eğilimi gösteren, uzun vadeli toplumsal, iktisadi, demografik ve siyasi koşulların yolaçtığı aşınma tehdidiyle ilgilidir. Bu üç politika biçiminden, her birinin bir işlevsel, bir de kurumsal düzeyi mevcuttur. İşlevsel politika, güvenlik tehdidini karşılamaya yönelik mevcut vasıtalarından meydana gelir. Kurumsal politika ise işlevsel politikanın formüle edilme ve uygulanma şekliyle ilgilenir. Sivil-asker ilişkileri, askeri güvenlik politikasının ana kurumsal parçasıdır.

Askeri politikanın işlevsel boyutuyla ilgili ilk akla gelen hususlar normalde şunlardır:

(1) devlet kaynaklarından askeri ihtiyaçlara ayrılan payın oranına dair temel mesele de dahil olmak üzere askeri kuvvetlerin genişliği, askeri kuvvetlere er kaydı ve kuvvetlerin donanımıyla ilgili nicel hususlar;

(2) teçhizat ve silah türleri, üslerin konumu, müttefiklerle yapılan düzenlemeler ve benzer meselelerin de dahil olduğu askeri kuvvetlerin örgütlenme, tertip, malzeme ve sevkıyatıyla ilgili nicel hususlar;

(3) askeri kuvvetlerin kullanımıyla ilgili dinamik hususlar: yani kuvvetlerin ne zaman ve hangi durumlar altında faal hale dönüştürüleceği hususları.

Kamusal tartışma, genelde, bu meseleler etrafında odaklanır. Fakat bu meseleler hakkındaki kararların doğası, kararların alındığı kurumsal kalıp çerçevesinde belirlenir. Kurumsal politikaya dair temel meseleler daima mevcuttur; sürekli tekrar tanımlanırlar ancak hiçbir zaman çözüme kavuşturulmazlar. Sonuç olarak, bir ulusun sivil-asker ilişkilerinin düzenlenme biçimi, o ulusun askeri güvenlik politikasının temelini oluşturur. Bu politikanın kurumsal düzeydeki amacı, askeri güvenliği, diğer sosyal değerlerden en az fedakârlıkla, en azami seviyeye çıkaracak bir sivil-asker ilişkileri sistemi geliştirmektir. Bu amaca ulaşılması, sivil ve askeri gruplar arasındaki güç ve tutumların karmaşık bir dengelenişini gerektirir. Makul biçimde dengelenmiş bir sivil-asker ilişkileri kalıbı geliştiren uluslar, güvenlik arayışında önemli bir avantaja sahip olurlar. Askeri politikanın işlevsel meselelerine doğru çözümler getirilmesi olasılığını artırırlar. Bu dengeden yoksun bir sivil-asker ilişkileri modeli sürdüren uluslar ise kaynaklarını israf eder ve hesap edilmemiş risklerle karşılaşırırlar.

SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİNİN İKİ ZORUNLULUĞU

Herhangi bir toplumun askeri kurumları iki güç tarafından şekillenir: toplumun güvenliğine yönelik tehditlerden kaynaklanan işlevsel zorunluluk ve toplumda başat durumdaki toplumsal güçlerin, ideolojilerin ve kurumların yolaçtığı toplumsal zorunluluk. Sadece toplumsal değerleri yansıtan askeri kurumlar, askeri işlevlerini ortaya koymada yetersiz kalabilirler. Öte yandan, sadece işlevsel zorunluluğun şekillendirdiği askeri kurumları, toplum çerçevesinde sınırlamak im-

kânsız olabilir. Bu iki gücün karşılıklı etkileşimi, sivil-asker ilişkileri meselesinin özünü oluşturur. Bu güçlerin birbirleriyle çatışma düzeyi, toplumun güvenlik ihtiyaçlarının genişliği ile, toplumdaki değer kalıplarının yapısı ve kuvvetliliğine bağlıdır. Bu iki kuvvet arasında uyumlaştırma ve dengeleme oluşturulması kaçınılmazdır: bazı toplumlar, yapıları itibariyle, kendi askeri güvenliklerini etkili biçimde tesis etmede yetersiz kalabilirler. Bu tür toplumlar, sürekli tehditlerin mevcut olduğu bir dönemde, beka (*survival*) değerinden yoksundur.

Amerikalılar açısından, işlevsel ve toplumsal zorunlulukların dengelenmesi meselesi, ancak son dönemlerde yeni bir önem kazanmıştır. 1820'lerden 1940'lara değin 120 yıllık bir süre boyunca, Amerikalıları güvenlikleri hakkında endişeye düşüren pek az şey olmuştur. Güvenlik, doğanın ve şartların sağladığı bir olgu, başka bir ifadeyle yaratılan bir olgudan ziyade, miras kalan bir olgu olmuştur. Amerikalılar askeri politikayı ele aldıklarında, Kara Kuvvetleri'nin bütçesinin genişliği veya Deniz Kuvvetleri'ndeki savaş gemilerinin sayısı gibi halihazırdaki uygulama meseleleri üzerinde durmuşlardır. Öte yandan, Amerikalıların sivil-asker ilişkilerine yönelik değerlendirmeleri, askeri kurumların iç iktisadi ve siyasi değerleri ve de kurumlar üzerindeki etkisi ile sınırlı olmuştur. Zamanımızın en temel ve açık olgularından biri, teknoloji ve uluslararası siyasetteki değişimlerin biraraya gelerek, güvenliği bir başlangıç varsayımından ziyade nihai amaç haline dönüştürmüş olmasıdır. İşlevsel zorunluluk, artık, gözardı edilemez. Evvelce ana mesele şu idi: Amerikan liberal demokrat değerleriyle en uyumlu sivil-asker ilişkileri kalıbı hangisidir? Şimdi ise daha önemli bir mesele bunun yerini almıştır: Amerikan ulusunun güvenliğini en iyi hangi sivil-asker ilişkileri kalıbı muhafaza edecektir?

Sivil-asker ilişkilerinin en önemli odağı, subay kadrosunun devletle ilişkisidir. Bu noktada, işlevsel ve toplumsal baskılar arasındaki çatışma başa baş bir hal alır. Subay kadrosu, askeri yapının aktif yönetici unsurudur ve toplumun askeri güvenliğinden sorumludur. Devlet, toplumun aktif yönetici unsurudur ve kaynakların, askeri güvenlik de dahil olmak üzere önemli değerler arasında tahsisinden sorumludur. Silahlı kuvvetlerle toplumun geri kalan bölümü arasındaki toplumsal ve iktisadi ilişkiler, subay kadrosu ve devlet arasındaki siyasi ilişkileri

yansıtır. Sonuç olarak, sivil-asker ilişkilerinin incelemesinde ilk gereklilik, subay kadrosunun tabiatını tanımlamaktır. Subay kadrosu ne tür bir organdır? Silahlı kuvvetlerdeki bir subay, ne tür bir insandır?

I. KISIM

ASKERİ KURUMLAR VE DEVLET: KURAMSAL VE TARİHSEL PERSPEKTİFLER

Bir Meslek Olarak Subaylık

PROFESYONELLİK VE SİLAHLI KUVVETLER

Modern subay kadrosu profesyonel bir organdır ve modern silahlı kuvvetlerdeki bir subay profesyonel bir insandır. Bu, belki de elinizdeki kitabın en temel tezidir. Meslek, hayli ihtisaslaşmış nitelikleriyle kendine özgü bir işlevsel grup türüdür. Heykeltıraşlar, stenograflar, müteşebbisler ve reklam yazarlarının tümü birbirlerinden farklı işlevlere sahiptir, ancak bu işlevlerin hiçbiri tabiatları itibariyle mesleğe özgü değildir. Fakat profesyonellik, bir doktor veya hukukçunun özelliği olması ile aynı anlamda, modern silahlı kuvvetlerdeki subayın da özelliğidir. Profesyonellik günümüz silahlı kuvvetler subayını, önceki çağların savaşçılarından ayırmaktadır. Bir mesleki organ olarak subay kadrosunun varlığı, sivil-asker ilişkileriyle ilgili modern mesele-ye kendine özgü özelliğini kazandırmaktadır.

Diğer mesleklerin mesleki doğası ve tarihi, detaylı biçimde tartışılmıştır. Ancak modern subay kadrosunun mesleki niteliği gözardı edilmiştir. Toplumumuzda, bir işadama profesyonelden daha fazla gelir idare edebilir; siyasetçi de profesyonelden daha fazla güç idare edebilir; ancak bir profesyonel daha fazla saygı görür. Fakat kamuoyu da, akademik çevreler de, subayı, bir hukukçu veya doktoru tasavvur ettikleri şekilde pek algılamaz ve sivil profesyonellere yakıştırdığı hürmeti kesinlikle subayla bağdaştırmaz. Bizzat silahlı kuvvetler dahi, kamuoyu zihniyetindeki imajından etkilenmiş ve zaman zaman kendi mesleki statülerinin tanımlarını reddetmiştir. “Profesyonel” terimi silahlı kuvvetlerle bağlantılı olarak kullanıldığında, bu kullanım pek “meşguliyet” ve “sanat”ın zıttı olarak “meslek” anlamında değil de, normalde “amatör”ün zıttı olarak “profesyonel” anlamında olmuştur. “Profesyonel ordu” ve “profesyonel asker” deyimleri, maddi kazanım için çalışan kişi anlamında profesyonel olan, kariyer açısından asker-

liğe girmiş kişi ile topluma hizmet amacı doğrultusunda, “daha yüksek bir ideali” takip etme anlamında profesyonel olan kariyer subayı arasındaki önemli farkı muğlaklaştırmıştır.

MESLEK KAVRAMI

Modern subay kadrosunun profesyonel niteliğini incelemenin ilk adımı profesyonelliği tanımlamaktır. Herhangi bir mesleğin bir hizmet türü olarak ayırıştırıcı özellikleri, o mesleğe özgü uzmanlık, sorumluluk ve birliktir.¹

UZMANLIK. Profesyonel bir insan, insan emeğinin belirli bir alanında özel bilgi ve becerilerle donanmış bir uzmandır. Uzmanlık, sadece, uzun süreli bir eğitim ve tecrübe ile elde edilir. Uzmanlık, mesleği, o meslekte bilgi sahibi olmayan insanlardan ayırmak ve meslek mensuplarının göreceli yeterliğini ölçmek için mesleki ehliyeteye yönelik objektif standartların temelidir. Bu tür standartlar evrenseldir. Bu standartlar bilgi ve beceriye bağlı, zaman ve mekândan bağımsız olarak, genel anlamda uygulanabilir nitelikte standartlardır. Sıradan beceri ve sanat, sadece şimdiki zamanda varolur ve bunlara, evvelce ne olduğuna atıfta bulunmaksızın, varolan bir tekniğin öğrenilmesiyle hakim olunur. Fakat mesleki bilgi, tabiatı itibariyle, entelektüeldir ve yazıyla muhafaza edilmeye uygundur. Mesleki becerinin tarihi vardır ve mesleki yeterliğin özünde, bu tarih hakkında belli bir düzeyde bilgi yeralır. Mesleki bilgi ve becerinin geliştirilmesi ve aktarılması için araştırma ve eğitim kurumları gereklidir. Akademik dergiler, konferanslar ve personelin uygulama ve öğrenim arasında sirkülasyonu yoluyla, mesleğin akademik ve uygulama alanları arasındaki temas korunur.

Mesleki uzmanlıkta, ayrıca, normal meşguliyetlerin yoksun olduğu bir genişlik boyutu mevcuttur. Mesleki uzmanlık, toplumun tüm geleceksel kültürünün bir dilimidir. Profesyonel insan, becerisini, ancak, parçası olduğu bu daha geniş gelenekten haberdar olduğu takdirde başarıyla uygulayabilir. Öğrenilmiş meslekler, toplumun tüm öğrenim yapısının bütünleyici bir parçası olduğu için “öğrenilmiş” meslekler olarak anılırlar. Buna bağlı olarak, mesleki eğitim iki safhadan oluşur: ilki geniş, liberal ve kültürel arkaplanı, ikincisi ise mesleğin özel bece-

rileri ve bilgisini yerleştirir. Profesyonel insanın liberal eğitimi, normalde toplumun bu amaca adanmış genel eğitim kurumları tarafından sağlanır. Öte yandan, mesleki eğitimin ikinci veya teknik safhası, bizzat meslek kuruluşları tarafından faaliyeti sürdürülen veya meslekle bağlantılı olan özel eğitim kurumları tarafından verilir.

SORUMLULUK. Profesyonel insan, toplumsal bir bağlamda çalışan ve sağlık, eğitim veya adalet düzeyinin ilerletilmesi gibi toplumun işleyişinin özü açısından hizmet gören bir uygulayıcı uzmandır. Her mesleğin müşterisi toptan veya bireysel olarak toplumdur. Örneğin, bir kimya araştırmacısı profesyonel değildir, çünkü sağladığı hizmet, toplum açısından faydalı da olsa, doğrudan toplumun varoluşu ve işleyişinin özüne ilişkin değildir: sunulan bu hizmetle, sadece, Du Pont ve Standartlar Enstitüsü'nün doğrudan ve yakın ilgisi mevcuttur. Hizmetinin hayati ve genel niteliği ve de becerisi üzerindeki tekeli, profesyonel insana, toplum tarafından talep edildiği takdirde, hizmetini icra etme zorunluluğu yükler. Bu toplumsal sorumluluk, profesyonel insanı, yalnızca entelektüel becerilere sahip olan diğer uzmanlardan ayırıştırır. Örneğin, kimya araştırmacısı, becerilerini topluma zararlı bir şekilde kullansa dahi, kimya araştırmacısı olarak kalır. Ancak profesyonel insan, toplumsal sorumluluğunu reddederse, bir daha mesleğini uygulayamaz: bir doktor becerilerini toplum-karşıtı amaçlar için kullandığı anda artık doktor değildir. Hizmet ve becerisine adanma sorumluluğu, profesyonel güdüyü oluşturur. Mali mükafat, profesyonel insanın, profesyonelliğinin *sorumluluğu gereği*, öncelikli amacı olamaz. Bu nedenle de, mesleki bedel, normal şartlar altında, sadece kısmi olarak piyasadaki pazarlıkla belirlenir ve de mesleki teamül ve kanunla düzenlenir.

Mali kazanımlara yönelik beklentiyle düzenlenmeyen hayati bir hizmetin icrası, normalde, mesleğin, toplumun diğer kesimleriyle ilişkisini ilgilendiren bir beyan gerektirir. Profesyonel insanla müşterileri veya bir mesleğin mensupları arasındaki çatışmalar, doğal olarak, bu tür bir beyanın yakın saikini oluşturur. Bu haliyle meslek, mensuplarına, mesleki bilgiye sahip olmayan insanlarla ilişkilerinde kılavuzluk eden bazı değer ve idealleri ortaya koyucu bir ahlaki birime dönüşür. Bu kılavuz, mesleki eğitim sistemi aracılığıyla aktarılan yazılma-

muş normlar bütünü şeklinde olabileceği gibi, mesleki etik düsturları olarak kurallara bağlanabilir.

BİRLİK. Bir mesleğin mensupları, bir organik birliğe ve meslek hakkında bilgi sahibi olmayanlardan ayrı bir grup olma bilincine dair bir his paylaşırlar. Bu toplu hissin kökleri, mesleki yeterlik için gerekli olan uzun süreli disiplin ve eğitime, ortak iş bağına ve özgün bir toplumsal sorumluluğun paylaşılmasına dayanır. Birlik hissi, kendini, mesleki yeterlik standartlarına şeklini verip resmileştiren ve uygulayan ve de mesleki sorumluluk standardını oluşturan ve tatbik eden bir meslek örgütünde gösterir. Böylelikle, bir meslek örgütüne üyeliğin yanında, özel bir uzmanlığa sahip olunması ve özel sorumluluğun kabulü, profesyonel insanı, kamuoyu nezdinde, meslek hakkında bilgi sahibi olmayan insanlardan ayırıcı bir mesleki statü kriterine dönüşür. Mesleki çıkar, bir mesleğin mensuplarının mesleki yeterliklerinden, bu yeterliğin ilgili olmadığı alanlarda faydalanmalarının engellenmesini ve benzer biçimde, o mesleğin, hariçten gelenlerin başka alanlardaki başarıları veya vasıfları nedeniyle mesleki yeterlik iddia etmelerine karşı korunmasını gerektirir. Mesleki örgütler, genelde, birlik veya bürokrasilerdir. Tıp veya hukuk gibi birliğe dayalı mesleklerde, uygulayıcı, faaliyetini tipik olarak bağımsız biçimde sürdürür ve müşterisi ile doğrudan kişisel ilişkisi vardır. Diplomatik hizmet gibi bürokratik mesleklerde ise yüksek düzeyde emek uzmanlığı ve meslek çerçevesinde oluşan sorumluluklar mevcuttur ve bu tür meslekler bir bütün olarak toplumun tamamına toplu bir hizmet icra ederler. Bu iki kategori karşılıklı olarak birbirlerini dışlayıcı (*mutually exclusive*) değildir: birliğe dayalı mesleklerin birçoğunda bürokratik unsurlar mevcuttur ve birlikler sık sık bürokratik mesleklerin resmi yapısına katkıda bulunur. Birliğe dayalı mesleklerde, her uygulayıcı müşterileri ve meslektaşlarına karşı uygun davranma sorunuyla bireysel olarak karşı kaldığı için, bu tür mesleklerin yazılı etik düsturları vardır. Öte yandan, bürokratik meslekler, toplu mesleki sorumluluk ve mesleğin toplumdaki uygun rolüyle ilgili daha genel bir anlayış geliştirme eğilimindedirler.

II. Dünya Savaşı: Gücün Simyası

TOPYEKÛN SAVAŞTA SİVİL-ASKER İLİŞKİLERİ

II. Dünya Savaşı Amerikan sivil-asker ilişkilerinde yeni bir dönemi başlatmıştır. Savaşın gerçekleştiği birkaç yıllık süre silahlı kuvvetlerin gücü ve tavırlarında kayda değer bir devrime sahne olmuştur. Bu yeni kalıp savaş sırasında en uç noktasına varmıştır. Ancak sözkonusu kalıbı 1870'e kadar hakim olan kalıptan ayıran temel unsurlar, 1945'ten sonra da geçerliliğini korumuştur. Bu çerçevede sorun, sivil denetim ile profesyonel askerlik arasında Amerika'nın Eksen devletlerine karşı savaşa katılmasıyla tamir edilemez ölçüde dağılan eski sistemi ikame edecek yeni bir denge kurulması olmuştur.

II. Dünya Savaşı Amerikan sivil-asker ilişkilerini sadece küçük bazı basitleştirmelerle kabaca üç kilit veçhe çerçevesinde özetlemek mümkündür:

Birincisi. Politika ve strateji ile ilgili konularda savaşı silahlı kuvvetler idare etmiştir.

İkincisi. Politika ve strateji alanlarındaki silahlı kuvvetler idaresi tam da Amerikan halkı ve Amerikan devlet adamlarının istediği şekilde gerçekleşmiştir.

Üçüncüsü. Ülke içinde ise iktisadi seferberlik üzerindeki denetim, askeri ve sivil teşkilatların ortak çalışmalarıyla sağlanmıştır.

Profesyonel askeri sorumluların gücü II. Dünya Savaşı sırasında evvelce görülmedik bir düzeye yükselmiştir. Fakat komutanlar bu güç zirvelerine askeri anlayışlarından feragat edip ulusal değerleri kabul ederek yükselebilmişlerdir. Liberal ortamla kaynaşmışlar; yabancı ve uzak karakterlerinden uzaklaşarak ulusal gayenin en nihai temsilcilerine dönüşmüşlerdir. Gücün sinsî simyası, askerlerin bakış açıları ile siyasi anlayış ve uygulamalarında inanılmaz bir dönüşüm yaratmıştır.

Ancak bu yorumlar sadece askerlerin yönetim boşluğunu doldurmak üzere kolayca hareket geçebildikleri dış politika ve büyük strateji ile ilgili olarak doğrudur. Öte yandan ülke içinde ekonomik seferberliğin denetiminin sivillerin elinde olması kararlaştırılmış ve güçlü sivil gruplar bu amaçla aksi yönde talepleri bulunan ordu ile karşılaştırmıştır. Ordu ülke içinde büyük bir nüfuz alanı oluşturmuş olsa da, uluslararası siyasette elde etmiş olduğu üstünlüğü iktisadi seferberlik alanında asla oluşturamamıştır. Bu nedenle de dış politikada geliştirdiği açık fikirli anlayışı iktisadi seferberlikle ilgili olarak uygulayamamıştır. Daha dar bir anlamda askeri çıkarlar ve askeri görüşlerin sözcüsü olarak kalmıştır. Bunun sonucu olarak, ordunun dış cephede sivil amaçları benimsemesiyle şaşkıncu bir amaç ve siyaset uyumu oluşmuştur. Ülke içinde ise askeri ve sivil teşkilatların karşılaştıran çıkarlar öne sürmelerinin yarattığı sürekli bir tartışma, sertlik ve bürokratik çatışma ortamı hakim olmuştur. Ordu büyük stratejiyi ilgilendiren konularda yeni gücünü oldukça sorumlu bir şekilde kullanmıştır. Ancak askerler ülke içi meselelerde ise ekonominin kontrolünü asla elde edemeyeceklerini gayet iyi bildiklerinden, bunun rahathığıyla bu alanın da kendi kontrolleri altına bırakılması talepleri doğrultusunda mücadele vermişlerdir. Hull ile Nelson arasındaki fark, Marshall ve Somerwell arasındaki farkı da büyük ölçüde açıklamaktadır.*

II. Dünya Savaşı sırasındaki Amerikan sivil-asker ilişkileri, bazı açılardan, I. Dünya Savaşı sırasındaki Alman sivil-asker ilişkileri ile paralellikler arz etmektedir. Tıpkı Alman subay kadrosunun 1913 öncesinde olduğu gibi, Amerikan subay kadrosu da 1939 öncesinde, Alman muadiline oranla daha dar hacmine ve ulusal yaşamın merkezinden daha uzak konumuna rağmen, üst düzeyde bir profesyonel yapı ve anlayış taşımıştır. Ancak bu profesyonellik çizgisine karşın, sivil denetime dair kurumsal mekanizmalar Alman modeline oranla çok daha zayıf kalmıştır. Savaş gelip de çıktığında, Amerikalı subay güç ve yetki

* Bu isimlerin hepsi II. Dünya Savaşı yıllarında Amerika Birleşik Devletleri yönetimi içinde askeri meselelerle ilgili olarak sivil veya askeri sorumluluklar üstlenmiş şahsiyetlerdir. Sözkonusu dönemde Hull, Dışişleri Bakanlığı; Nelson, Savaş Dönemi Üretim Kurulu (*Council on Wartime Production*) Başkanlığı; Marshall, Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanlığı (bir başka deyişle, Kuvvet Komutanlığı); Somerwell ise Kara Kuvvetleri Tedarik Hizmetleri Komutanlığı görevlerinde bulunmuştur. (Ç.N.).

arayışına girmemiştir. Marshall bir Ludendorff olmamıştır. Buna karşılık, Amerika'da yetki hiç çekinmeden askerlerin ellerine teslim edilmiştir. Subayların bu yetkiyi ve yetkinin içerdiği sorumlulukları kabul etmekten başka çareleri kalmamıştır. Nasıl Alman Genelkurmayı Alman milliyetçiliğinin bayraktarı haline geldiyse, Amerikalı subaylar da Amerikan liberalizminin bayraktarları haline gelmişlerdir. Ancak ülke içi meselelerdeki yetkileri asla Hindenberg, Ludendorff ve Gröner'in sahip olduğu yetki düzeyine ulaşamamıştır. Sivil denetimin çökmesi ve askeri profesyonelliğin çözülmesi Almanya'nın savaşta yenilmesine katkıda bulunmuştur. Almanya'nın bu deneyimine paralel gelişmelerin Amerika açısından sonucu ise barışın yitirilmesi olmuştur. Her iki ülkede de savaştan hemen sonraki yıllar, korunabilir bir sivil-asker ilişkileri dengesinin yeniden oluşturulması yönünde yalnızca kısmen başarılı çabalara sahne olmuştur.

BÜYÜK STRATEJİDE ASKERİN YETKİSİ VE NÜFUZU*

ASKERİ YETKİNİN TEMELİ. Askeri sorumluların savaş dönemi yetkilerinin kökenleri Amerikan liberalizminin savaş ve askere karşı tavrına dayanır. Savaş, barıştan kati biçimde farklıdır. Ulus savaşa giriştiği anda, bu mücadeleye tüm gönlünü verir ve çatışmanın kontrolünü bu işi meslek edinmiş insanların ellerine bırakır. Ulusun kesin zafer elde etme gayesi tüm gayelerin üzerindedir. Asker, ulusal iradenin uy-

* Büyük Strateji: Strateji farklı anlamlarda kullanılabilen en karmaşık kavramlardan biridir. Kökeni, Yunanca'da "general" anlamına gelen *strategos* ile yine aynı dilde sırasıyla "generalin bilgeliği" ve "generalin hikmeti" anlamlarına gelen *strategike epistime* ve *strategon sophia* terimlerine dayanır. Uluslararası İlişkiler disiplininde strateji ve askeri konular üzerine çalışmaları ile tanınan Amerikalı akademisyen Edward Luttwak, "Modern Savaş Sözlüğü" adlı çalışmasının strateji başlığında, kavram ile ilgili çeşitli tanımlamaları derlemiştir. Bu tanımlamalardan bazıları şöyledir [Edward N. Luttwak ve Stuart L. Koehl, *The Dictionary of Modern War* (New York: Gramercy Books, 1998), s. 569] : "Bir ulus veya uluslar ittifakının savaş ve barış dönemlerinde mevcut, olası veya sadece tahminlere dayalı düşmanlara karşı çıkarlarını etkin biçimde takip etmek veya korumak amacıyla ordularını toparlaması, silahlandırması ve kullanmasına dair kuralları ve yöntemleri belirleyen ilim, sanat veya plan"; "Siyasi, ekonomik, psikolojik ve askeri gücün, savaş ve barış dönemlerinde, zafer ihtimalini ve zafer sonrası elde edebilecek faydaları arttırmak ve/veya yenilgi ihtimalini azaltmak amacıyla geliştirilen politikaları azami ölçüde destekleyecek şekilde belirlenmesi ve kullanılmasına dair sanat ve ilim"; "Bir ulus veya uluslar topluluğunun siyasi, ekonomik, psikolojik ve askeri gücünün savaş veya barışta benimsenen poli-

gulayıcısı, temel siyasi kararları hayata geçirmek üzere işbaşına çağrılan teknisyen olarak düşünülür. Askerlerin işlevi, Amerikan yaklaşımında ülkenin savaş ve barışta askeri güvenliğini sağlamak değil, sadece savaşta zafere ulaşmaktan ibarettir. Amerikan halkı ve devlet adamları Ludendorff'un felsefesine ittifakla bağlılık göstermişlerdir. Dışişleri Bakanı Hull, Stimson'a Pearl Harbor'dan birkaç gün önce "ben bu işten elimi yıkadım; iş artık senin ve Knox'un, yani Kara ve Deniz Kuvvetleri'nin elinde" demiştir. Hull'un bu sözleri sivillerin görevlerinden feragatini sembolize etmiştir. Bizzat Stimson dahi savaş dönemi görevinin "emrindeki generalleri desteklemek, korumak ve savunmak"tan ibaret olduğunu beyan etmiştir. Kongre görüşlerine büyük ölçüde tercüman olan bir Temsilci, Kongre'nin bu yaklaşıma onayını şu sözlerle ifade etmiştir:

Bu işi idare eden Savaş Bakanlığı Kurmay kadrosunun sözlerine itimat edeceğim. Eğer gelip de bana bizim bu savaşı başarıyla sonuçlandırıp, nihai zafere ulaşmak için şunlara ihtiyacımız var derlerse, ben hazırım. İsteklerinin hacmi beni sersemletecek kadar geniş olsa dahi, ben yine de hazırım.'

Savaş dönemi askeri liderliğin merkezi, kıdemli askeri sorumluların oluşturduğu ortak örgütlenme olmuştur. Bu ortak örgütlenme, Şubat 1942 öncesinde, her kuvvet komutanlığından dört üst rütbeli subayın katılımıyla oluşturulan Müşterek Kurul (*Joint Board*) etrafında yapılandırılmıştır. Kurul 1903 yılında oluşturulmuş, ancak o tarihten II. Dünya Savaşı yıllarına değin sadece küçük çaplı görevler üstlenmiş-

tikalara azami destek sağlayacak şekilde kullanılmasına dair sanat ve ilim." Bu tanımlamalardaki ortak tema ışığında stratejiyi, genel olarak, ulusların kaynaklarını mevcut ve olası rakiplerine karşı mücadelelerinde benimsenen politikalar doğrultusunda optimum kullanma yöntemini geliştirme uğraşı olarak tanımlamak mümkündür. İngilizce dilinde *grand politics* ve *grand strategy* olarak geçen terimler daha ziyade savunma ve güvenlik konularına ilişkin strateji ve siyaseti ifade eder. Bu çerçevede, genel anlamda strateji, savaş ve barış dönemlerinde kaynakların optimum kullanılması yöntemini geliştirme uğraşıdır. Huntington'un kullandığı çerçevede büyük strateji ise kaynakların daha ziyade topyekun savaş dönemlerinde, benimsenen askeri politikalar doğrultusunda en etkin ne şekilde kullanılabileceğine dair yöntem geliştirme çabasıdır. Strateji kavramı ile ilgili olarak kapsamlı bir çalışma için bkz. Edward N. Luttwak, *Strategy: The Logic of War and Peace* (Cambridge: Harvard University Press, 4. basım, 1995), *passim*. (Ç.N.)

tir. Ancak 1939'tan itibaren Kara ve Deniz Kuvvetleri'nin müşterek "Gökkuşağı" savaş planlarının hazırlanmasında giderek daha önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Etkisi ve işlevleri hızla genişlemiştir. Pearl Harbor sonrasındaki ilk Amerikan-İngiliz toplantısı olan ve Aralık 1941-Ocak 1942 ayları arasında gerçekleştirilen Arcadia Konferansı'nda askeri zorunlulukların Güneydoğu Asya'da Amerika, İngiltere, Hollanda ve Avustralya güçleri arasında birleşik bir saha komutanlığı oluşturulmasını gerekli kıldığı ortaya çıkmıştır. Bu saha komutanlığının başındaki yetkilinin birine bağlı olması da gerekmiştir. Bu nedenle Konferans'ta, Amerikalı kurmay başkanları (bir başka deyişle, kuvvet komutanları) ile İngiliz Kuvvet Komutanları Komitesi temsilcilerinden oluşan bir Birleşik Kuvvetler Komutanlığı'nın (*Combined Chiefs of Staff*) Washington'da oluşturulması kararı alınmıştır. Öte yandan, Amerikan kuvvet komutanlıklarının başındaki kurmay başkanları ise askeri görüşlerin farklı kuvvet komutanlıkları arasındaki bir koordinasyon dahilinde oluşturulması ve tek bir ses olarak temsil edilen İngiliz görüşlerine karşı birleşik bir Amerikan cephesinin biraraya getirilmesi için kendilerini bir Müşterek Kuvvetler Komutanlığı (*Joint Chiefs of Staff-JCS*)* yapılanması çerçevesinde örgütlemeyi kararlaştırmışlardır. Bu yapılanma eski Müşterek Kurul'u ikame etmiştir. JCS; Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı, Kara Kuvvetleri Hava Gücü Kuvvet Komutanı, Deniz Harekâtları Komutanı (CNO) ve Haziran 1942'den sonra da Başkomutan'a (Başkan) bağlı olarak Genelkurmay Başkanlığı görevini yürüten Oramiral Leahy'nin katılımıyla oluşmuştur. Bu as-

* Aslında "*Joint Chiefs of Staff*" ifadesinin tam Türkçe tercümesi "Müşterek Kurmay Başkanlığı" olarak yapılabilir. Ancak 9. Bölüm'de (Amerika'da Askerlik Mesleğinin Oluşumu), 1903 yılında Savaş Bakanı Elihu Root'un öncülüğünde çıkarılan Kurmay Yasası ile Kara Kuvvetleri Kuvvet Komutanlığı makamının lağvedildiği, bu makama ait işlevlerin sözkonusu yasa ile oluşturulan Kurmay Başkanlığı makamına geçtiği belirtilmiştir. Aynı bölümde, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı işlevinin ise 1915 yılında kurulan Deniz Harekâtları Komutanı (CNO) tarafından yürütüldüğü de ifade edilmiştir. Dolayısıyla *Joint Chiefs of Staff* oluşumunda görev yapan tüm askeri yetkililer görev yaptıkları kuvvetin komutanlığını da yürütmekte olan kurmay başkanlarıdır. Buna sözkonusu dönemde Hava Gücü olarak Kara Kuvvetleri'ne bağlı bulunan Hava Kuvvetleri de dahildir. Bu nedenle sözkonusu yapılanmanın ismini Müşterek Kuvvetler Komutanlığı olarak tercüme ettim. Aynı mantıkla, İngiliz ve Amerikalı kuvvet komutanlarının oluşturduğu ve aslında "Birleşik Kurmay Başkanlığı" anlamına gelen "*Combined Chiefs of Staff*" terimi de Birleşik Kuvvetler Komutanlığı olarak tercüme edilmiştir.(Ç.N.)